

Тема. Технічні та програмні засоби добування інформації

Однією з небезпечних загроз є витік інформації технічними каналами і добування інформації програмними засобами.

Технічні і програмні засоби добування необхідної інформації - це подолання системи захисту, обмеження або заборона доступу до них посадових осіб, дезорганізації роботи технічних засобів, вивід з ладу комунікаційних і комп'ютерних мереж, усього високотехнологічного забезпечення функціонування системи управління.

Спроба одержати несанкціонований доступ до комп'ютерної мережі з метою ознайомитися з нею, залишити інформацію, виконати, знищити, змінити або викрасти програму або іншу інформацію кваліфікується як **«комп'ютерне піратство»**.

Способи несанкціонованого доступу до інформації здійснюються шляхом:

- 1) Застосування засобів підслуховування, фото, відеоапаратури, підкуп осіб, використання «троянських» програм;
- 2) Використання недоліків мови програмування і недоліків в операційної системи, крадіжка носіїв інформації, копіювання інформації;
- 3) Отримання захищених даних за допомогою запитів дозволу, реквізитів розмежування доступу, таємних паролів.

Технічні засоби істотно розширяють і доповнюють можливості людини з добування інформації, забезпечуючи:

- а) знімання інформації з носіїв, які недоступні органам почуттів людини;
- б) добування інформації без порушення кордонів контролюваної зони;
- в) передачу інформації практично в реальному масштабі часу в будь-яку точку земної кулі;
- г) аналіз і обробку інформації в обсязі і за час, недосяжних людині;
- д) консервацію і як завгодно довгий зберігання видобутої інформації.

Технічні засоби добування інформації та їх класифікація (схема в презентації)

До технічних і програмних засобів ведення інформаційної боротьби відносять :

- **комп'ютерний вірус (КВ)**- спеціальна програма, що впроваджується в “чуже електронне середовище”. КВ спроможний передаватися по лініях зв'язку і мережам обміну інформацією, проникати в електронні телефонні станції і системи управління. У заданий час або по сигналу КВ стирає інформацію , що зберігається в БД, або довільно змінює її.
- **логічна бомба (ЛБ)**- так звана програмна закладка, що завчасно впроваджується в інформаційні системи і мережі. ЛБ по сигналу, або у встановлений час, приводиться в дію, стираючи або перекручуючи інформацію в інформаційних ресурсах і виводить їх з ладу;
- **”троянський кінь”** (різновид ЛБ)- програма, що дозволяє здійснювати схований, несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів для добування даних;
- **засоби впровадження КВ і ЛБ** в інформаційні ресурси ОУ і керування ними на відстані. Для цих засобів найбільш уразливими є інформаційні ресурси виявлення і управління, що постійно діють у встановлених режимах реального часу.
- **”нейтралізатори текстових програм,”** це програми, що забезпечують невиявлення випадкових і навмисних хиб програмного забезпечення;
- **засоби придушення інформаційного обміну в телекомунікаційних мережах**, фальсифікації інформації в каналах ;

Шкідливе ПЗ

Зловмисний програмний засіб або зловмисне програмне забезпечення (англ. *Malware* - скорочення від **malicious - зловмисний і **software** - програмне забезпечення) — програма, створена зі злими намірами. До зловмисних програмних засобів належать **віруси, рекламне ПЗ, хробаки, троянці, руткіти**, клавіатурні логери, дозвонювачі, шпигунські програмні засоби, здирницькі програми, шкідливі плагіни та інше зловмисне програмне забезпечення.**

Класифікація:

За видом програмного забезпечення

- програми, що вимагають програм-носіїв - люки; - логічні бомби; - троянські коні; - віруси.

- програми, що є незалежними. - черв'яки, - зомбі; - утиліти прихованого адміністрування; - програми-крадії паролів; - “intended”-віруси; - конструктори вірусів; - поліморфік-генератори.

За наявністю матеріальної вигоди

- що не приносять пряму матеріальну вигоду тому, хто розробив (встановив) шкідливу програму:
  - хуліганство, жарт;
  - самоствердження, прагнення довести свою кваліфікацію;
- що приносять пряму матеріальну вигоду зловмисників:
  - крадіжка конфіденційної інформації, включаючи діставання доступу до систем банк-клієнт, отримання PIN кодів кредитних карток і таке інше;
  - отримання контролю над віддаленими комп'ютерними системами з метою розповсюдження спаму з численних комп'ютерів-зомбі;

За метою розробки

- програмне забезпечення, яке з самого початку розроблялося спеціально для забезпечення несанкціонованого доступу до інформації, що зберігається на ПК з метою спричинення шкоди (збитку) власникові інформації і/або власникові ПК.
- програмне забезпечення, яке з самого початку не розроблялися спеціально для забезпечення діставання несанкціонованого доступу до інформації.

Різновиди шкідливих програм:

Люк (trapdoor) – це прихована, недокументована точка входу в програмний модуль, яка дозволяє кожному, хто про неї знає, отримати доступ до програми в обхід звичайних процедур, призначених для забезпечення безпеки КС. Люк вставляється в програму в більшості випадків на етапі налагодження для полегшення роботи – даний модуль можна буде викликати в різних місцях, що дозволяє налагоджувати окремі його частини незалежно одна від одної.

Логічна бомба – це код, що поміщається в деяку легальну програму. Він влаштований таким чином, що при певних умовах “вибухає”. Умовою для включення логічної бомби може бути наявність або відсутність деяких файлів, певний день тижня або певна дата, а також запуск додатку певним користувачем.

Хробаки – вид вірусів, які проникають на комп'ютер-жертву без участі користувача. Хробаки використовують так звані «дірки» (уразливості) у програмному забезпеченні операційних систем, щоб проникнути на комп'ютер. Вразливості – це помилки і недоробки в програмному забезпеченні, які дозволяють віддалено завантажити і машинний код, в результаті чого вірус-хробак потрапляє в операційну систему і, як правило, починає дії по зараженню інших комп'ютерів через локальну мережу або Інтернет. Зловмисники використовують заражені комп'ютери користувачів для розсилки спаму або для DDoS-атак.

Так само як для вірусів, життєвий цикл хробаків можна розділити на певні стадії: 1. Проникнення в систему 2. Активація 3. Пошук "жертв" 4. Підготовка копій 5. Поширення копій

На етапі проникнення в систему хробаки діляться переважно по типах використовуваних протоколів:

- Мережні хробаки - чирви, що використають для поширення протоколи Інтернет і локальні мережі. Звичайно цей тип хробаків поширюється з використанням неправильної обробки деякими додатками базових пакетів стека протоколів tcp/ip
  - Поштові хробаки - чирви, що поширяються у форматі повідомень електронної пошти
  - IRC-хробаки - хробаки, що поширяються по каналах IRC (Internet Relay Chat)
  - P2P-хробаки - чирви, що поширяються за допомогою пірнгових (peer-to-peer) файлообмінних мереж
- IM-хробаки - хробаки, що використають для поширення системи миттєвого обміну повідомленнями (IM, Instant Messenger - ICQ, MSN Messenger, AIM й ін.)

Аналогічно, хробаки можуть міняти тему й текст інфікованого повідомлення, ім'я, розширення й навіть формат вкладеного файлу - виконує модуль, що, може бути прикладений як є або в заархікованому виді.

Віруси – трояни

Троян (троянський кінь) — тип шкідливих програм, основною метою яких є шкідливий вплив стосовно комп'ютерної системи. Трояни відрізняються відсутністю механізму створення власних копій. Деякі трояни здатні до автономного подолання систем захисту КС, з метою проникнення й зараження системи. У загальному випадку, троян попадає в систему разом з вірусом або хробаком, у результаті необачних дій користувача або ж активних дій зловмисника.

У силу відсутності в троянів функцій розмноження й поширення, їхній життєвий цикл украй короткий - усього три стадії: • Проникнення на комп'ютер • Активування • Виконання закладених функцій

Троян може тривалий час непомітно перебувати в пам'яті комп'ютера, ніяк не видаючи своєї присутності, доти, поки не буде виявлений антивірусними засобами.

Способи проникнення на комп'ютер користувача трояни вирішують звичайно одним із двох наступних методів. Маскування — троян видає себе за корисний додаток, що користувач самостійно завантажує з Інтернет і запускає. Іноді користувач виключається із цього процесу за рахунок розміщення на Web-сторінці спеціального скрипта, що використовуючи діри в браузері автоматично ініціює завантаження й запуск трояна.

До даної групи шкідливих програм відносять:

- програми-вандали,
- «дроппери» вірусів,
- «злі жарти»,
- деякі види програм-люків;
- деякі логічні бомби,
- програми вгадування паролів;
- програми прихованого адміністрування.

Зомбі - це програма, яка приховано під'єднується до інших підключених в Інтернет комп'ютерів, а потім використовує цей комп'ютер для запуску атак, що ускладнюють відстеження шляхів до розробника програми-зомбі.

"Жадібні" програми (greedy program). - це програми, що намагаються монополізувати який-небудь ресурс, не даючи іншим програмам можливості використовувати його. Доступ таких програм до ресурсів системи призводить до порушення її доступності для інших програм.

Захоплювачі паролів - це спеціально призначені програми для крадіжки паролів.

Утиліти схованого адміністрування (backdoor) Цей вид шкідливого програмного забезпечення у деяких випадках можна віднести до групи троянських коней. Вони по своїй суті є досить могутніми утилітами віддаленого адміністрування комп'ютерів у мережі

Під час запуску троянська програма встановлює себе в системі і потім стежить за нею, при цьому користувачу не видається ніяких повідомлень про дії такого трояна в системі.